

Гришук А. Б. Историография вопроса становления и развития института государственной службы в Украине

Рассмотрены основные этапы становления и развития государственной службы в системе государственного управления. Проанализированы исторические аспекты становления и развития института государственной службы в Украине.

Ключевые слова: государственная служба, создание государства, исторические этапы государственной службы, государственное управление, государственный служащий.

Grischuk A. Historiography of the formation and development of the institute of public service in Ukraine

The article describes the main stages of formation and development of public service in the system of public administration. Historical aspects of the formation and development of the institute of public service in Ukraine are analysed.

Key words: public service, state formation, the historical stages of the public service, public administration, civil servant.

Стаття надійшла 11 липня 2013 р.

УДК 340.13

Л. І. Заморська

ГАЛУЗЬ ПРАВА ЯК ВИРАЗ ПРАВОВОЇ НОРМАТИВНОСТІ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ

Визначається сутнісний зміст поняття «галузі права», її значення та місце в системі права, а також вираз правової нормативності крізь призму галузей українського права.

Ключові слова: галузь права, норма права, нормативність галузей права, класифікація галузей права.

Постановка проблеми. Дослідження галузі права як прояву нормативності сучасного права, її суті, ознак має певний науковий інтерес у теорії права, викликаний підвищенням рівня організації суспільства та якісною зміною українського законодавства. Адже дослідження галузі права як правового феномена, в результаті чого виробилися свої постулати, які формували упродовж усієї історії існування самого пра-

ва, підпорядковувалися закономірностям його розвитку і поступово набували тих особливостей, що характеризують саме право.

Стан дослідження. На думку А. В. Полякова, право визначається як заснований на соціально визнаних і загальнообов'язкових нормах комунікативний порядок відносин, учасники якого взаємодіють шляхом реалізації своїх прав і обов'язків [1, с. 175]. Виходячи з його теорії, галузь права слід розглядати як сукупність правил поведінки (норм), у яких формально закріплюються права та обов'язки учасників суспільних відносин.

У вітчизняній юридичній науці галузь права, або точніше галузь норм права, традиційно інтерпретується як найбільш велика, відособлена сукупність юридичних норм, що регулюють якісно однорідні групи суспільних відносин. Якісна однорідність тієї чи іншої сфери суспільних відносин викликає до життя відповідну систему правових норм. І навпаки – наявність або відсутність тієї чи іншої системи правових норм відповідно залежить від наявності або відсутності певних сфер суспільних відносин, що потребують нормативного регулювання.

Мета даної статті – визначити сутнісний зміст поняття «галузі права», її значення та місце в системі права, а також продемонструвати прояв правової нормативності крізь призму галузей українського права.

Виклад основних положень. Інституційними елементами системи права є галузь права, яка покликана об'єктивувати певну якість права з його кількісними ознаками та правовий інститут, котрий складається з правових норм, що у своїй сукупності й визначають право як нормативне утворення. Йдеться передусім про однорідну сукупність правових норм, які ідентифікуються в системі права за рахунок власної юридичної природи, а також за рахунок власних факторів. До таких зовнішніх факторів належать суспільні відносини, які підлягають активному впливові правових норм. З'єднання в інституційності соціальних і спеціальних характеристик права визначає виокремлення в його системі галузей.

Як справедливо зазначають А. С. Піголкін та Ю. А. Дмитрієв, галузь права визначається як найбільш великий відносно відокремлений підрозділ системи права, який включає в себе правові норми, що регулюють визначену, якісно відмежовану сферу суспільних відносин, і зазвичай потребує специфічних засобів правового регулювання [2, с. 464]. Наприклад, норми, які регулюють трудові відносини і визначають права і обов'язки працівників, складають трудове право, а нор-

ми, які забезпечують порядок збору і розподілу коштів, – фінансове право тощо.

Проте галузь права слід розуміти не тільки в широкому, але й у вузькому значенні як об'єднання правових норм, за допомогою яких здійснюється регулювання однорідних суспільних відносин за допомогою використання специфічного методу правового регулювання для досягнення певної соціальної цілі [3, с. 133].

Таким чином, галузь правових норм не створюється шляхом волевиявлення, а виникає внаслідок об'єктивних причин, вона зумовлена соціальними і практичними потребами. При цьому як складова частина нормативно-правової системи галузь норм права має загальні (загально-правові), особливі (субстанціональні) та одиничні (індивідуальні) ознаки, зумовлені особливостями предмета та методу правового регулювання.

Як підкреслював М. В. Цвік, «в юридичній літературі, особливо в галузевих науках, продовжує існувати позитивістський підхід до права, для якого характерним є зведення права до закону, відсутність аналізу глибокого змісту права». Але, як слушно зазначає автор, основою правового регулювання є не воля держави, що втілюється в законодавстві, а характер суспільних відносин, які об'єктивно складаються на базі взаємодії окремих суб'єктів та їх об'єднань і підтримуються та захищаються державою [4, с. 3, 5].

Для того, щоб у повному обсязі визначити поняття та сутнісний зміст галузі права як вираження його нормативності, слід визначити особливості цього феномена. Треба зазначити, що основне завдання, яке покладається в основу дослідження, полягає у тому, що необхідно визначити ті специфічні риси галузі права, які характеризують його (право) як нормативне явище.

Так, зокрема, як визначає Л. Б. Тиунова, існує три групи факторів, що, на її думку, мають враховуватися при галузевій характеристиці права, до яких належать:

- об'єктивна диференціація суспільних відносин;
- їх державно-правова оцінка;
- ступінь розвитку відповідних правових норм (їх консолідація)

[5, с. 95].

У даному випадку з усією очевидністю визначається позитивна динаміка у формулюваннях чинників, яка свідчить про процеси оновлення в праві.

Разом з якістьми, що дозволяють відрізнити одну галузь права від іншої, існують такі ознаки, які властиві усім галузям і за якими формується цілісне уявлення про елемент системи як такий [6, с. 10–11].

Галузева структуризація права базується на можливостях і підходах до класифікації правовідносин. Саме стан, зміст і особливості останніх, на наш погляд, безпосередньо пов'язані з існуючими формою правління, формою державного устрою і політичним режимом держави. Під впливом сутнісних ознак держави здійснюється впорядкування усієї сукупності суспільних відносин, визначаються їх пріоритетні напрями, а вже на основі усього цього поступово забезпечується заданий алгоритм правового регулювання і формується відповідний правовий масив.

Проте, як стверджує Г. П. Курдюк, еволюція ознак галузі права зумовлена не лише об'єктивними процесами зміни самого змісту суспільних відносин. Галузь права як частина цілого (системи) характеризується певною соціальною спрямованістю, причому такою, яка має конкретніший і глибший зміст і вираження. З цих позицій, зазначає автор, галузь права відрізняється своїм внутрішнім потенціалом, своїм творчим початком, своєю внутрішньою енергетикою, які свідчать про стан існуючої юридичної дійсності [7, с. 14]. Але слід акцентувати увагу на тому, що галузі права, виражаючи усю складність правових реалій, своїм станом демонструють процеси еволюції права і надають останнім необхідну цілісність і безповоротність. Своєю чергою, динаміка суспільного життя, що відображається в праві, тягне за собою як еволюцію його галузей, так і їх ознак.

Отже, слід зауважити, що основні ознаки галузей права, які відображають стан його нормативного розвитку, можна поділити на загальні та індивідуальні, інколи ще виділяють і субстанціональні.

Генетичний зв'язок галузі з правом, з його конкретним історичним типом покладає на дослідника обов'язок назвати насамперед загальні ознаки галузі, обумовлені суттю і змістом права в цілому. Інакше їх ще можна назвати системними, тобто ознаками системи права, оскільки вони показують відповідність цієї конкретної галузі іншим елементам системи і взаємозв'язок та взаємодію між ними.

До них належать: а) нормативність – будь-яка галузь складається з правових норм, які забезпечують її статус як правового явища; б) зв'язок з державою – усі норми, включені в галузь права, несуть на собі відбиток встановленого державою механізму правотворення, виражають загальнодержавну волю, крім того, галузь права обумовлена

історичним типом державності, а її зміст залежить від форми держави й інших її якостей; в) загальнообов'язковість – норми будь-якої галузі права поширюються на усіх суб'єктів, незалежно від їх відношення до права, виникають, розвиваються, змінюються і припиняють свою дію із загальноправових підстав, їх застосування забезпечується в необхідних випадках примусовою силою держави; г) формальна визначеність – зміст норм будь-якої галузі права вдягається в офіційно встановлену державою форму (джерела) права [7, с. 14–15].

Окрім перерахованих, до загальноправових властивостей галузі можуть бути віднесені: загальноправові функціональні якості та насамперед, властивості права як регулятора суспільних відносин, яке залежно від різновидів правових норм – уповноважуючих, зобов'язальних та заборонних – може вплинути на функціональні особливості тієї або іншої галузі права.

Під субстанціональними слід вважати такі властивості, які належать галузі права як елементу підсистеми. Наприклад, ознаки, які характеризують публічне і приватне право, матеріальне і процесуальне право тощо. Іншими словами, до субстанційних ознак галузі права можна віднести її типovu належність, а також місце в системі права.

Групу ж індивідуальних особливостей галузі права утворюють ті, які виникають з суто галузевих принципів, функцій, методів, джерел, внутрішньої структури галузі, її місця в системі або підсистемі права і її конкретно-історичного значення, понятійного апарату, міри наукової дослідженості проблем тієї або іншої галузі та ін. [6, с. 11].

Проте, як зазначає П. Б. Євгаров, окрім загальних, субстанціональних та індивідуальних ознак галузі права як нормативного утворення, слід виокремити ще й:

1) предметні, які включають предмет і об'єкт, та такі, що виражають об'єктивну детермінованість галузі і якісну визначеність тієї сфери суспільних відносин, які вона регламентує своїми нормами та принципами;

2) юридичні (метод, принципи і механізм регулювання), які характеризують галузь як нормативне утворення в системі права;

3) структурні (юридична цілісність складових її норм, її здатність до взаємодії з іншими галузями), що розкривають своєрідність галузі права як функціонального елемента системи, що відрізняється від інших нормативних утворень і підсистем більшою автономністю і соціальною цінністю [8, с. 203].

Особливою ознакою галузі права як нормативного утворення виступає її системний характер. При цьому не можна забувати про те, що здатність галузі права до внутрішньої самоорганізації (внутрішня структуризація, внутрішньогалузева система) зумовлена здатністю до самоорганізації суспільних відносин і суб'єктів права. Але якщо суспільні відносини виражають сутнісну ознаку галузі, то норми, які її складають, свідчать про формалізацію зразків поведінки людей і як первинний елемент системи права у такому вигляді піддаються поділу на галузі права. Тобто галузь права визначається не просто як частина діючого права, а як елемент цілісної системи [9, с. 32], що перебуває у взаємозв'язках з однопорядковими елементами цієї системи, в постійному розвитку, як і система в цілому, та будучи самою системою, складається з елементів нижчого рівня.

Слід зазначити, що системність як ознака галузі володіє унікальністю, яка полягає в тому, що вона, по-перше, характерна для усіх елементів системи права (усіх галузей), по-друге, в кожному з них ця якість проявляється індивідуально [10, с. 13]. Система галузі права, як і будь-яка інша система, характеризується цілісністю і взаємозв'язком елементів. Її цілісність визначається, з одного боку, внутрішньою єдністю галузі, з іншої – відносною автономністю і самостійністю її елементів. Система галузі права, подібно до системи права, об'єктивна. Як об'єктивні чинники, що формують галузь права, виступають реальні зв'язки, котрі існують у сфері регульованих цією галуззю суспільних відносин.

Виходячи з такого розуміння галузі норм права, відповідно до якого даний феномен може бути визначений як «складова, організаційно-відокремлена і невід'ємна частина (гілка) загального правового масиву, що діє в державі, типовий елемент системи права, який виражає його сутність на відповідному етапі розвитку, що володіє загальноправовими, субстанціональними та індивідуальними ознаками і призначений для методично відокремленого врегулювання певної сфери (блоку) суспільних відносин».

Кожна галузь втілює специфічний режим правового регулювання, який характеризується особливими прийомами регулятивного впливу: свій порядок виникнення прав і обов'язків суб'єктів права, їх забезпечення і охорона, специфіка заходів державного примусу при порушенні норм відповідної галузі, особливі принципи та положення, які пронизують зміст її норм. Саме це положення й свідчить про нормативний характер галузі права, яка є основоположним елементом його системи.

Ключовим у визначенні поняття галузі права, як видається, є предмет правового регулювання. Саме з предмета і починається дослідження будь-якої галузі права як нормативного утворення. Загально-визнаним є положення, що предмет правового регулювання – це сукупність суспільних відносин, урегульованих правом [11, с. 110]. Проте, на нашу думку, ці поняття не слід ототожнювати, оскільки реальні суспільні відносини є лише зразком, з якого законодавець змальовує, формує модель, що отримала назву «предмет правового регулювання», і визначає її опис у нормах права, прагнучи при цьому врахувати усі найсуттєвіші ознаки. Але самі по собі суспільні відносини не повинні називатися предметом правового регулювання, оскільки між реальним життям і її правовою моделлю завжди існують відмінності, зумовлені певним консерватизмом права і динамікою суспільного життя. Для логічного обґрунтування даного положення слід звернути увагу, як зауважує Г. П. Курдюк, що для розмежування цих відмінностей застосовується формула «реальності – фіктивності» норм. Вона включає три різновиди: ідеальну реальність, допустиму реальність і неприпустиму фіктивність.

Ідеальну реальність нормативного змісту галузі права можна побачити у тому випадку, коли сформована в нормах права модель суспільних відносин повністю відповідає реальній дійсності. Але таке співвідношення забезпечити практично неможливо, тому реальність названа ідеальною, тобто бездоганною.

Найбільш поширеною є допустима реальність, при якій нормативно-правова модель суспільних відносин дещо відрізняється від реального життя, але ці відмінності, по-перше, не мають принципового характеру не впливають на суть закріплених відносин, а по-друге, можуть бути оперативним усунені за допомогою механізму внесення змін до законів, що ми й спостерігаємо у сучасному нормотворчому процесі.

І, нарешті, третій вид – неприпустима фіктивність, при якій модель відносин, представлена в нормах галузі, вступає у явне протиріччя з реальною дійсністю і потребує кардинальної зміни або заміни новою моделлю [7, с. 15]. Такі ситуації ми спостерігали, приміром, у процесі заміни старих радянських кодексів (КК, КПК, ЦК, ЦПК, СК та інших) на нові українські в останнє десятиліття. Фіктивність нормативно-правової моделі може призвести до зникнення галузі права взагалі, що цілком можливо у зв'язку з діалектичними процесами зміни системи права одного історичного типу іншим.

Таким чином, галузь права як нормативне утворення, елемент системи права характеризується такими сутнісними особливостями, які визначають її як сукупність правових норм, спрямованих на врегулювання та впорядкування якісно однорідних суспільних відносин, що складається з правових норм, які логічно поділяються на різні правові інститути.

У системі радянського, а відтак українського права традиційно прийнято виділяти досить значний перелік галузей: державне (конституційне) право, цивільне право, адміністративне право, кримінальне право, цивільно-процесуальне право, кримінально-процесуальне право, земельне право, трудове право, сімейне право, фінансове право, кримінально-виконавче право та інші [12, с. 167]. Багато з цих галузей у даний час зазнають уточнення, зміни предмета свого регулювання, меж із суміжними нормативними масивами. Переважно саме тому в юридичній літературі й називається різна кількість галузей права.

Серед наведених галузей українського права можна виділити основні галузі та похідні. С. С. Алексєєв пропонує розрізняти три групи галузей права: 1) профілюючі (або фундаментальні) галузі, до яких віднесені державне, адміністративне, цивільне, кримінальне право, процесуальні галузі; 2) інші основні галузі – трудове, земельне, сімейне, фінансове право, право соціального забезпечення; 3) вторинні, іменовані комплексними галузями права – морське, банківське, господарське, страхове, природоохоронне право [13, с. 413].

До основних належать ті галузі, предмет правового регулювання яких чітко визначений і відмежовується за істотними ознаками від інших сфер життєдіяльності суспільства. Основними галузями є конституційне право, цивільне право, кримінальне право та адміністративне право.

До похідних належать ті галузі, предмет регулювання яких «виокремлюється» з предмета регулювання основної галузі та поза цією сферою суспільних відносин існувати не може. Отже, похідними від цивільного права є сімейне право, трудове право, цивільно-процесуальне, а похідними від кримінального права – кримінально-процесуальне і кримінально-виконавче право тощо.

Слід зазначити, що галузь права як нормативне явище зазвичай має багаторівневу структуру. У більшості галузей виділяють загальну і особливу частини. У загальній частині формулюються нормативні приписи, які є основоположними для конкретних норм галузі, іншими словами такі, що обслуговують їх та поширюють свою дію, як правило, на все коло відносин, які регулюються даною галуззю. Норми зага-

льної частини розвиваються і конкретизуються в інститутах і окремих положеннях особливої частини. Саме така структура дозволяє компактно викласти нормативний матеріал, виключити повторення, спростити тлумачення і застосування норм галузі [2, с. 465].

Галузі норм права взаємопов'язані та пройняті органічною єдністю. Але при цьому вони не є тотожними за своїм значенням, нормативним обсягом, роллю в процесі впливу на суспільні відносини. Це пояснюється тим, що різні сфери належних нормативному впливу відносин далеко не однакові за обсягом та складом. Тому в рамках найбільш великих галузей виділяють нормативно-правові підгалузі – відокремлені в рамках галузі норм права, системи юридичних норм, що регулюють значний відносно самостійний блок суспільних відносин, які об'єднуються за ознакою видової подібності.

Усі галузі права є структурними елементами системи права як нормативного утворення, хоч і не рівноцінні за своїм значенням. Утворення нових галузей є закономірним наслідком об'єктивних змін, що відбуваються в соціально-політичній системі. Ускладнення суспільних відносин зумовлює необхідність виникнення нових соціально-правових регуляторів. При цьому відбувається поступове накопичення однотипного нормативного матеріалу, що потребує в кінцевому результаті уніфікації та відокремлення. Одним із видів такої уніфікації саме і є процес утворення нових галузей права.

Історично перший тип системи права був заснований на класифікації норм за суб'єктами правовідносин, тобто за станами, релігійними громадами тощо. У середньовічній Європі в кожній зі «суб'єктивних галузей» (дворянське право, міське право, селянське право, право окремих релігійних громад тощо) були свої підгалузі та інститути приватно-правового та публічно-правового характеру, а також «об'єктивного» характеру (земельно-правові, господарсько-правові та інші). З перемогою ліберальних і демократичних революцій формується формально-юридичний критерій поділу права на приватне (з підгалузлями: торговельне, сімейне, трудове та інші) і публічне (з підгалузлями: державне, адміністративне, судове й інші).

Слід констатувати, що в даний час відбувається процес формування системи права (насамперед у державах романо-германської правової сім'ї) за об'єктами відповідних правовідносин. При цьому норми приватного і публічного права, що пов'язані з тими чи іншими об'єктами, узгоджуються, переплітаються і включаються до складу «об'єктних» галузей та інститутів права.

Висновки. Норма будь-якої галузі українського права має такий вигляд різнонаціонально-ментальних складових пропорцій, які характеризують сучасні розвиткові праворефлексії реальних, дійсних та перспективних девіацій, що виявляються на рівні правового світогляду, правової психології та правової ідеології як складових правосвідомості та ідентифікуються у певних правових знаннях. Необхідність розвитку правосвідомості й виявляється у різновекторній спрямованості складових національно-ментальних пропорцій формули норми права, а саме: у теоретичному виявленні домінанти тієї чи іншої складової пропорції у формулі норми права, її кореляції, удосконаленні та модернізації; та на цій основі практично можливо формувати та удосконалювати чинне законодавство [14, с. 150].

При безпосередньому формоутворенні норм права тієї чи іншої галузі переважають європейськоцентричні та європейськотипові парадигми і правові інтереси українських нормативних актів, які виявляють європейськоцентричну зорієнтованість як у власних змінах, так і за власними формами (пріоритет загальносвітових нормативно-правових цінностей). Нелінійність правосвідомості ідентифікується у наявності різних правових ідей, цілей, вимог та потреб, які були, наприклад, традиційно характерні для українського суспільства [15, с. 115]. Лінійні позитивні різногалузеві статичні правові норми за проведеними дослідженнями виникають та формують як такі саме у різнолінійних нормах правосвідомості, проходячи еволюцію у процесуальній правовій нормі від ірраціональних до раціональних норм правосвідомості як норм статичного права. На погляд В. П. Плавича, позитивна правова наука, лінійно верифікуючи правову дійсність, не здатна істинно визначити правову сутність нелінійних правових явищ, що домінують, наявність певного обсягу знань ще не визначає справжнього рівня правосвідомості, він конкретизується розумінням сутності правотворчості, права, правових норм, їх вимог, цілей, призначення, відповідності моральним принципам тощо [16, с. 71]. Людина кожної миті відтворює у своїх правових ролях норми права. Вона сама є й нормотворцем й одночасно виконавцем певних правових норм [17, с. 11–13].

Слід зазначити, що стосовно питань поняття галузі права, його поділу на галузі, а також підстав такого поділу і розмежування відповідних галузей, то повної єдності думок й донині не досягнуто. У літературі навіть висловлювалася думка, що «галузей як таких у праві немає», і від розгляду, а також спроб виокремлення системи права та

галузі права слід відмовитися на користь проблем системи законодавства і галузі законодавства.

1. Поляков А. В. Общая теория права: Феноменолого-коммуникативный подход: курс лекций / А. В. Поляков. 2-е изд., доп. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2003. – 885 с.

2. Теория государства и права: учебник / А. С. Пиголкин, А. Н. Головистикова, Ю. А. Дмитриев; под ред. А. С. Пиголкина, Ю. А. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Изд-во Юрайт, 2011. – 743 с.

3. Общетеоретическая юриспруденция. Учебный курс: учебник / под ред. Ю. Н. Оборотова. – Одесса: Феникс, 2011. – 436 с.

4. Цвік М. В. Про сучасне праворозуміння / М. В. Цвік // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4 (27). – С. 3–13.

5. Тиунова Л. Б. Системные связи правовой действительности: Методология и теория / Л. Б. Тиунова. – СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 1991. – 133 с.

6. Петров Д. Е. Отрасль права: автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук / Д. Е. Петров. – Саратов, 2001. – 22 с.

7. Курдюк Г. П. Отрасль права как элемент системы права (теоретико-правовое исследование): автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. юрид. наук / Г. П. Курдюк. – Краснодар, 2004. – 18 с.

8. Евграфов П. Б. Проблемы теории системы советского права / П. Б. Евграфов. – Х., 1989. – 246 с.

9. Чхиквадзе В. М. О системе советского права / В. М. Чхиквадзе, Ц. А. Ямпольская // Советское государство и право. – 1967. – № 9. – С. 32.

10. Киримова Е. А. Правовой институт: понятие и виды: учеб. пособие / Е. А. Киримова; под ред. И. Н. Сенякина. – Саратов: СГАП, 2000. – 180 с.

11. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави / П. М. Рабинович. – К.: Атіка, 2001. – 176 с.

12. Кравчук М. В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навч. посібник / М. В. Кравчук. – 3-тє вид., змін. й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.

13. Алексеев С. С. Право: азбука – теория – философия. Опыт комплексного исследования / С. С. Алексеев. – М.: Статут, 1999. – 712 с.

14. Дмитрієнко Ю. М. Формула норми права у контексті синергетики правосвідомості / Ю. М. Дмитрієнко // Право і суспільство: актуальні проблеми взаємодії – шляхи європейської інтеграції: матеріали конференції. – Вінниця, 2006. – С. 150–157.

15. Дмитрієнко Ю. М. Юридична техніка: комп'ютерне моделювання української правосвідомості як форми української держави в історичному та реальному часі / Ю. М. Дмитрієнко // Держава і право: зб. наук. праць. – Вип. 30. – С. 114–135.

16. Плавич В. П. Феномен права на сучасному етапі трансформації суспільства / В. П. Плавич // Правова держава. – 2010. – Вип. 21. – С. 68–79.

17. Ковальський В. С. Правотворчість: теоретичні та логічні засади / В. С. Ковальський, Г. П. Козінцев. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 192 с.

Заморская Л. И. Отрасль права как выражение правовой нормативности: теоретико-правовое содержание

Определяется сущностное содержание понятия «отрасль права», ее значение и место в системе права, а также выражение правовой нормативности сквозь призму отраслей украинского права.

Ключевые слова: *отрасль права, норма права, нормативность отраслей права, классификация отраслей права.*

Zamorska L. I. Branch of law as an expression of legal normatively: theoretical-legal contents

The article defines the essential meaning of the term «branches of law», its role and place in the law system, as well as legal normatively expression in the light of branches of Ukrainian law.

Keywords: *branch of law, norm of law, normatively of branches of law classification of branches of law.*

Стаття надійшла 10 червня 2013 р.

УДК 340.121

В. О. Маркова

ПРОКУРОР НА ЗАХИСТІ ПРАВ ДІТЕЙ, УТВЕРДЖЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Розглянуто окремі аспекти захисту прав дітей органами прокуратури як необхідної складової забезпечення фундаментального принципу верховенства права в умовах демократизації суспільства, що є пріоритетним напрямом роботи органів прокуратури в умовах сьогодення та сприяє зміцненню інституту законності.

Ключові слова: *прокуратура, нагляд, права, дитина, захист.*

Постановка проблеми. Згідно зі ст.ст. 121–123 Конституції України прокуратура – це самостійний інститут влади, що не належить до жодної з її гілок. Одним із головних завдань прокуратури як правозахисного органу є захист приватних і публічних інтересів громадянина або держави від імені держави [1]. Ст. 4 Закону України «Про прокуратуру» передбачає, що діяльність органів прокуратури спрямована на